

Volop beweging

Eerste evaluatie van de Leergang Bewegingsonderwijs

Deelrapport scholen PO

Tilburg, 30 oktober 2007

Drs. Harold van der Werff
Dr. Sanne Smeenk

Uitgever: IVA
Warandelaan 2, Postbus 90153, 5000 LE Tilburg
Telefoonnummer: 013-4668466, telefax: 013-4668477
Website: www.iva.nl

© 2007 IVA

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het IVA.

Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning bij artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1. Aanleiding.....	1
1.2. Aanpak van het onderzoek.....	2
1.3. Leeswijzer	3
Hoofdstuk 2 Arbeidsmarkt.....	4
2.1. Aantallen vacatures.....	4
2.2. De mogelijkheid vacatures te kunnen vullen.....	4
2.3. Stages	7
Hoofdstuk 3 Vakleerkrachten.....	10
3.1. Vakleerkrachten	10
3.2. Leerkrachten met een brede bevoegdheid	12
Hoofdstuk 4 Doel, kansen en knelpunten	13
4.1. Kwaliteitstijging.....	13
4.2. Kansen, knelpunten en oplossingen	14
4.3. Algemene opmerkingen	19
Hoofdstuk 5 Investerings	20
5.1. Tijd.....	20
5.2. Geld.....	21
Hoofdstuk 6 Conclusies en aandachtspunten	23
6.1 Conclusies	23
6.1.1 Leergang bewegingsonderwijs.....	23
6.1.2 Zwaarte van de leergang.....	23
6.1.3 Perspectieven op de arbeidsmarkt.....	24
6.2 Aandachtspunten	25

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1. Aanleiding

Rond de bevoegdheid voor het vak bewegingsonderwijs (lichamelijke opvoeding) in het primair onderwijs en de opleiding voor dit vak op de pabo is de situatie gewijzigd. Deze wijziging houdt in dat de bevoegdheid voor het geven van onderwijs in het vak bewegingsonderwijs (lichamelijke opvoeding) van afgestudeerden van de opleiding tot leraar basisonderwijs (pabo) is beperkt tot het geven van dit vak aan de eerste twee groepen van het basisonderwijs en aan de groepen bestemd voor leerlingen tot zeven jaar bij speciale scholen voor basisonderwijs en scholen voor speciaal onderwijs. De pas afgestudeerde leraren kunnen door het voltooien van de 'Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via pabo' de brede, volledige bevoegdheid alsnog verkrijgen. De pabo's bieden hiervoor een postinitieel scholingstraject aan. Sommige pabo's geven studenten in de initiële opleiding de mogelijkheid dit traject in delen (soms ook als geheel) te volgen in de vorm van een minor.

Deze maatregel is een gevolg van een door de Tweede Kamer aangenomen amendement dat in 1997 is ingediend bij de behandeling van een wijziging van de Wet op het primair onderwijs (WPO). Het doel hiervan is een impuls te geven aan de kwaliteit van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs. Doordat de pabo wordt ontlast van de taak om de opleiding voor het vak bewegingsonderwijs in volle breedte (gericht op alle groepen) aan te bieden, kan de opleiding zich concentreren op het geven van het bewegingsonderwijs aan het jonge kind (groep 1 en 2). De kwaliteit van het bewegingsonderwijs aan het oudere kind (groep 3 t/m 8) wordt eveneens versterkt, doordat een specifiek en intensief scholingstraject moet worden gevolgd (de Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via pabo), alvorens de bevoegdheid voor het oudere kind te verkrijgen.

Met ingang van het schooljaar 2001-2002 bieden alle pabo's op het gebied van bewegingsonderwijs een smal programma aan, dat wil zeggen een opleidingsprogramma dat zich louter richt op het 'jonge kind'. Medio 2005 is hiervan de eerste lichter op de arbeidsmarkt gekomen.

De minister heeft in het voorjaar van 2006 de Tweede Kamer toegezegd de leergang in het najaar 2007 te evalueren. Twee punten zijn hierbij van belang, te weten de zwaarte van het vereiste

kennis- en vaardigheidsniveau en de inzetbaarheid van de schoolverlaters. Ten aanzien van de zwaarte klinken er kritische geluiden vanuit het scholenveld en van cursisten over het mogelijk te hoge ambitieniveau van de leergang. Omvang en studiebelasting zouden met name voor beginnende leraren een belemmering vormen. De beperkte inzetbaarheid van de pabo-abituriënten kan leiden tot praktische problemen binnen de scholen. De nieuwe situatie heeft mogelijk ook gevolgen voor de positie van de pas afgestudeerden op de arbeidsmarkt.

De Minister heeft de Tweede Kamer laten weten dat vanwege deze signalen de evaluatie van de leergang versneld zal plaatsvinden. Het voorliggende rapport geeft inzicht in de ervaringen van directies van scholen in het primair onderwijs met de nieuwe situatie in het bewegingsonderwijs.

1.2. Aanpak van het onderzoek

De evaluatie van de leergang is gesplitst in drie aparte delen: pabo's, scholen in het primair onderwijs en studenten/ alumni. Voor elk van deze doelgroepen is een aparte vragenlijst gemaakt. IVA, sociaal wetenschappelijk instituut voor beleidsonderzoek en advies, is verantwoordelijk voor het deelonderzoek onder scholen in het primair onderwijs en onder studenten/alumni. Het onderzoek onder de pabo's is uitgevoerd door Suzanne Beek van de KPC Groep en door Henk Verheijde van Paboweb en Frank Rokebrand van Rokebrand Onderwijsmanagement. De twee laatst genoemden waren tevens verantwoordelijk voor de coördinatie tussen de verschillende delen en het schrijven van het eindrapport.

De scholen in het primair onderwijs zijn via een emailbrief benaderd door Paboweb. In de brief wordt de achtergrond van het onderzoek toegelicht en wordt gevraagd medewerking aan het onderzoek te verlenen door de vragenlijst via internet in te vullen. De vragenlijst is ingevuld door directeuren van scholen. Als de brief terecht kwam bij een bovenschoolse directeur of voorzitter van het college van bestuur is gevraagd of die de vragenlijst wilde doorsturen naar de directeuren van de aangesloten scholen. Eén bovenschoolse directeur heeft zijn mening in een brief verwoord. Hij behoorde niet tot de respondenten, maar vond het onderwerp dermate belangrijk dat hij toch zijn mening wilde geven.

Er zijn 7.000 scholen benaderd met het verzoek om de vragenlijst in te vullen. In totaal hebben 633 scholen de vragenlijst compleet ingevuld. De respons komt hiermee op 9%. Hoewel de respons in procenten tegenvalt, is het aantal van 633 scholen ruim toereikend om een betrouwbaar en nauwkeurig beeld van de leergang door de ogen van de scholen te verkrijgen.

1.3. Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk gaan we kort in op de arbeidsmarktsituatie. We besteden aandacht aan de omvang van de formatie, aan het aantal vacatures en aan stages. In hoofdstuk 3 beschrijven we het aantal vakleerkrachten op een school en het aantal leerkrachten dat beschikt over een brede bevoegdheid. Hoofdstuk 4 gaat over het beoogde doel van de leergang, de kansen en de knelpunten van de leergang. Tevens wordt aangegeven voor welke mogelijkheden wordt gekozen als er uren bewegingsonderwijs moeten worden gegeven aan een klas waarvan de leerkracht niet de vereiste bevoegdheid heeft. Het laatste hoofdstuk betreft investeringen in tijd en geld die moeten worden gedaan als een leerkracht zonder brede bevoegdheid deze (alsnog) wil behalen.

Bij alle (inhoudelijke) vragen is gekeken of er verschillen zijn naar omvang, stedelijkheid en regio. Bij omvang zijn op basis van het aantal leerlingen vier ongeveer even grote klassen gemaakt (-149, 150-249, 250-349 en 350+). Bij stedelijkheid zijn er vijf categorieën, te weten niet-stedelijk, weinig stedelijk, matig stedelijk, sterk stedelijk en zeer sterk stedelijk. Bij regio zijn de twaalf provincies omgezet in de vier landsdelen noord, oost, zuid en west. Als er bij een vraag geen beschrijving wordt gegeven van verschillen naar omvang, stedelijkheid en regio betekent dit dat de verschillen dermate klein zijn, dat deze niet noemenswaardig zijn. Als stedelijkheid en regio beide grote verschillen laten zien, is die indeling gebruikt waarbij de verschillen het grootst zijn. Immers, regio en stedelijkheid kennen een sterke samenhang. Zo bevindt 96% van de scholen in zeer sterk stedelijke gebieden zich in het westen.

Hoofdstuk 2

Arbeidsmarkt

2.1. Aantallen vacatures

Op het moment dat de vragenlijst werd ingevuld, had 6% van de scholen openstaande vacatures. De scholen met vacatures hebben in de meeste gevallen één vacature (85%). Enkele scholen hebben twee openstaande vacatures (15%).

In matig stedelijke gebieden had 13% van de scholen minimaal één openstaande vacature. Bij de andere scholen was dat lager. Zo had 2% van de scholen in niet-stedelijke gebieden openstaande vacatures. Kijken we naar landsdeel, dan valt op dat 11% van de scholen in het westen openstaande vacatures had. In het oosten (6%), noorden (4%) en zuiden (3%) lag dat lager.

Ruim de helft van de scholen (55%) had in het schooljaar 2006/2007 vacatures. Het gemiddeld aantal vacatures bij scholen mét vacatures bedraagt 2,6. Het gemiddeld aantal fte van die vacatures is 2,2.

Een maat om knelpunten in de personeelsvoorziening aan te geven is de vacaturegraad. De vacaturegraad is het aantal openstaande vacatures (in fte) gedeeld door de totale formatie (in fte), vermenigvuldigd met 100¹. De vacaturegraad voor alle responderende scholen bedraagt 0,36. Dit betekent dat er ongeveer één (fulltime) vacature openstaat per 300 formatieplaatsen. Dit is erg weinig voor een sector. Er zijn weliswaar 5 scholen van de 633 met een vacaturegraad van 10 of meer, maar dat zijn scholen met hooguit 10 leerkrachten en 1 openstaande vacature voor een fulltime betrekking. 94% van de scholen heeft een vacaturegraad van 0.

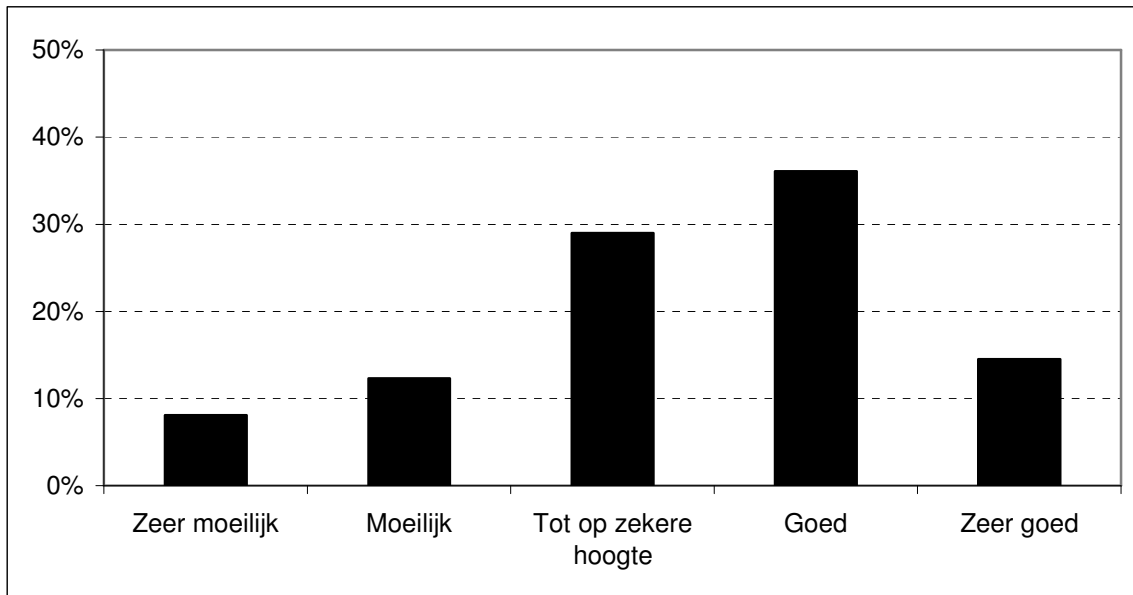
2.2. De mogelijkheid vacatures te kunnen vullen

Momenteel lukt het de helft van de responderende scholen (51%) om (zeer) goed te kunnen voorzien in de behoefte aan leerkrachten die breed bevoegd zijn voor het geven van bewegingsonderwijs (figuur 2.1). 20% kan (zeer) moeilijk in de behoefte voorzien.

In het oosten kan 28% van de scholen (zeer) moeilijk voorzien in de behoefte aan leerkrachten met een brede bevoegdheid. In het westen is dat 23%, en in het noorden en het zuiden 15%.

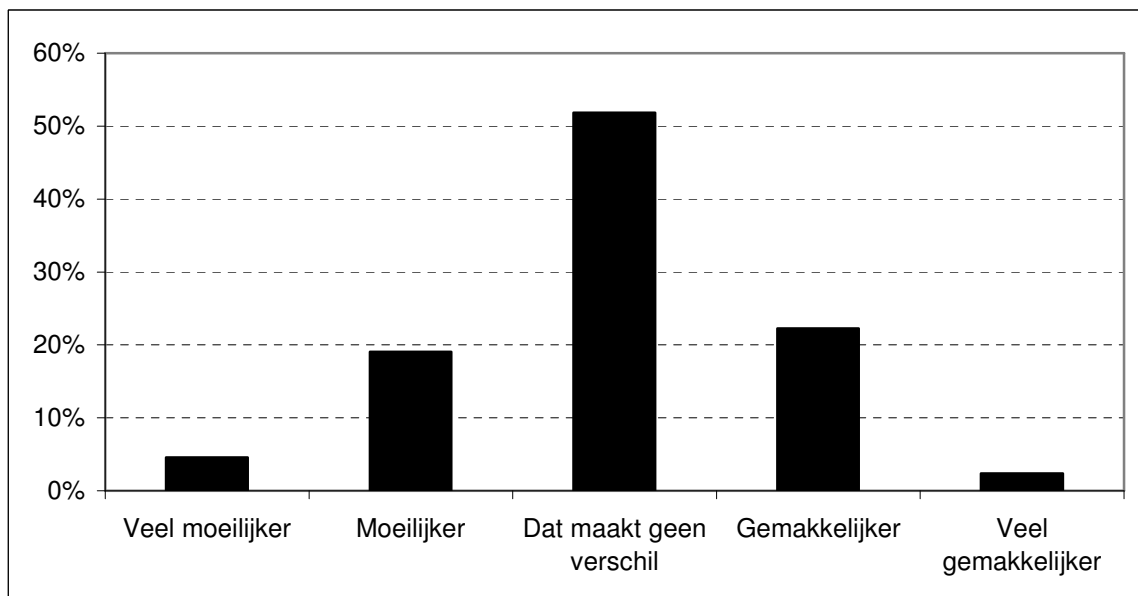
1. In formulevorm: vacaturegraad = (aantal vacatures in fte's / totale formatie in fte's) x 100

Figuur 2.1 De mate waarin scholen kunnen voorzien in de behoefte aan leerkrachten met een brede bevoegdheid (n = 593)

Voor de helft van de scholen (52%) is er nu in vergelijking tot drie jaar geleden weinig verschil in het vinden van docenten met een brede bevoegdheid bewegingsonderwijs (figuur 2.2). Een kwart (25%) geeft aan dat het nu gemakkelijker is en een nagenoeg even groot deel (24%) zegt dat het momenteel moeilijker is.

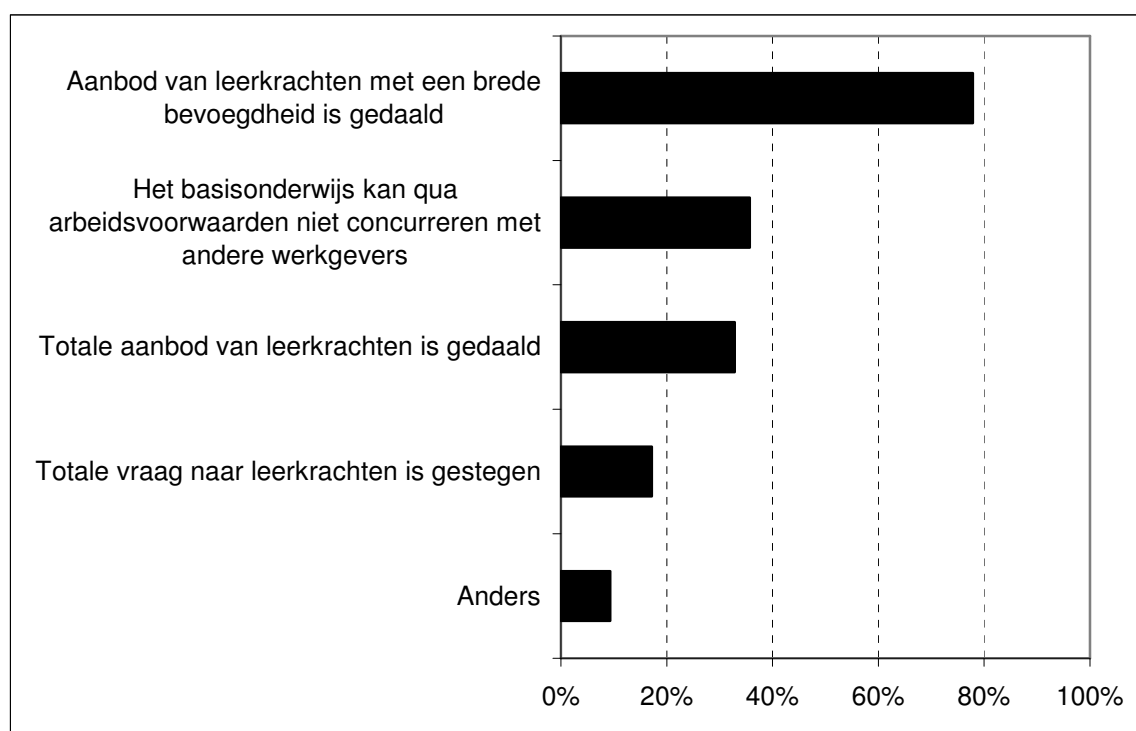
Figuur 2.2 De mate waarin scholen nu gemakkelijker dan drie jaar geleden kunnen voorzien in de behoefte aan leerkrachten met een brede bevoegdheid (n = 594)

Aan de scholen die aangeven dat het nu (veel) moeilijker is om aan breed bevoegde leerkrachten te komen is gevraagd waarom dat zo is (figuur 2.3). De meest genoemde reden is dat het aanbod van leerkrachten met een brede bevoegdheid voor bewegingsonderwijs is gedaald (78%). Ongeveer eenderde van de scholen die nu meer knelpunten ervaren, zegt dat de arbeidsvoorwaarden in het basisonderwijs niet concurrerend zijn met andere werkgevers (36%) en een bijna even groot deel geeft aan dat de totale vraag naar leerkrachten is gestegen.

Een aantal studenten dat een antwoord bij 'anders' heeft ingevuld, verwijst naar de krapte op de arbeidsmarkt en de geringe aantrekkingskracht van de sector (imago, arbeidsvoorwaarden).

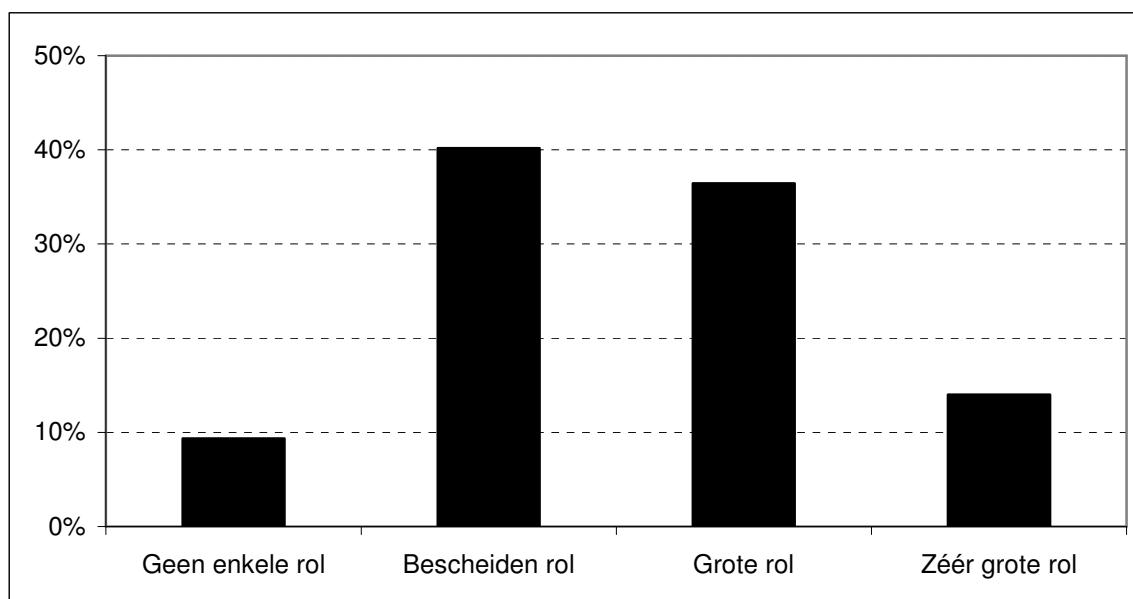
Figuur 2.3 De reden waarom scholen nu moeilijker dan drie jaar geleden kunnen voorzien in de behoefte aan leerkrachten met een brede bevoegdheid (n = 140)

Op de vraag in hoeverre het geheel of gedeeltelijk bevoegd zijn een rol speelt bij werving en selectie antwoordt de helft van de scholen (50%) dat dit een (z  r) grote rol speelt (figuur 2.4). Voor 40% van de scholen speelt dit een bescheiden rol en bij een klein deel (9%) speelt het geen enkele rol bij werving en selectie. Het maakt hier niet uit of de school momenteel vacatures heeft of niet.

Voor 19% van de scholen in zeer stedelijke gebieden speelt het geheel of gedeeltelijk bevoegd zijn van een sollicitant een (zeer) grote rol bij werving en selectie. In matig stedelijke gebieden (41%) en sterk stedelijke gebieden (40%) speelt dit meer. Bij scholen in niet-stedelijke gebieden en in weinig stedelijke gebieden speelt die bevoegdheid een prominente rol. Daar zegt 60% van de scholen in niet-stedelijke gebieden en 67% van scholen in weinig stedelijke gebieden dat het geheel of gedeeltelijk bevoegd zijn van een sollicitant een (zeer) grote rol speelt bij werving en selectie.

Figuur 2.4 De mate waarin het breed of gedeeltelijk bevoegd zijn voor het bewegingsonderwijs een rol speelt bij werving en selectie (n = 620)

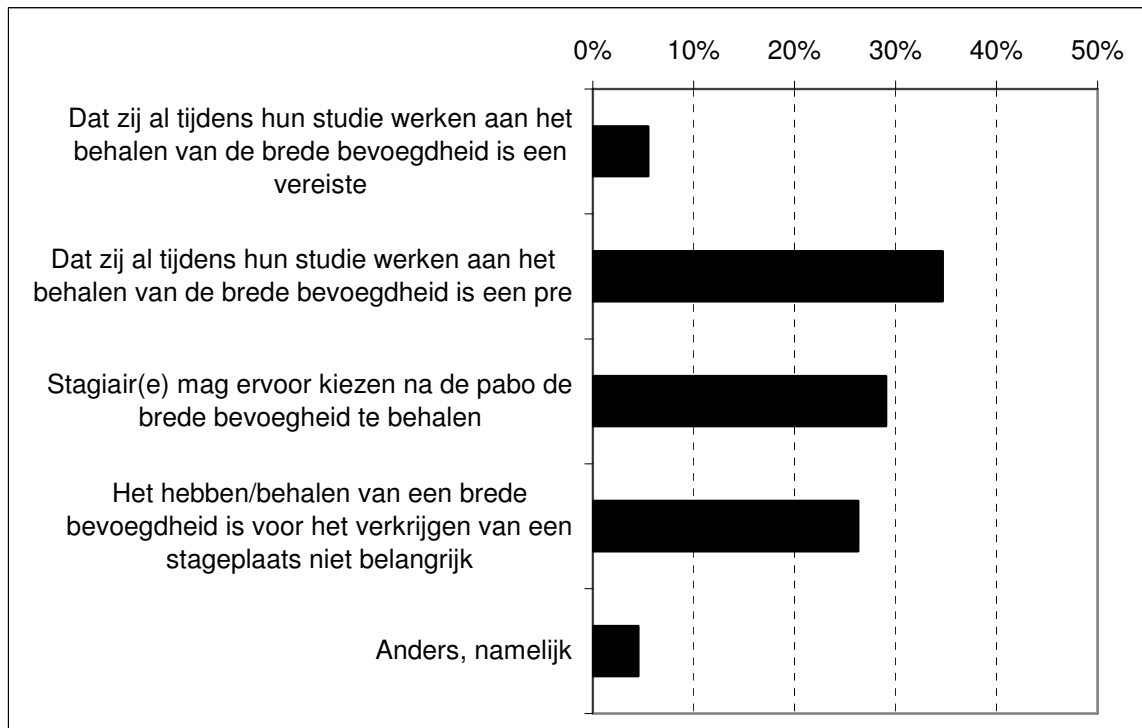
2.3. Stages

Dat een stagiaire al bij aanvang van de stage werkt aan het halen van een brede bevoegdheid voor het geven van bewegingsonderwijs is voor slechts een klein deel van de scholen (5%) een vereiste. Dat de studenten al tijdens hun studie hieraan werken, is voor eenderde van de scholen (35%) wel een pré. Bijna dertig procent van de scholen geeft aan dat er geen bezwaar tegen te hebben dat de student pas na de pabo-opleiding de brede bevoegdheid behaalt. Een bijna even groot deel van de scholen (26%) acht het wel of niet hebben of behalen van de brede bevoegdheid onbelangrijk voor het verkrijgen van een stage op hun school.

Scholen in zeer sterk stedelijke gebieden (57%) geven vaker dan andere scholen aan dat het hebben van een brede bevoegdheid voor het verkrijgen van een stageplaats niet belangrijk is. Bij de andere categorieën varieert dat van 19% tot 28%.

Bij de categorie 'anders' worden uiteenlopende antwoorden gegeven. Sommige scholen hebben geen keuze, omdat de stagiaires hen worden toegewezen. Andere scholen kijken niet zozeer naar de bevoegdheid, als wel naar de 'persoon'. Bij weer andere scholen verzorgen stagiaires alleen het hoofdonderwijs en geen bewegingsonderwijs.

Figuur 2.5 De mate waarin de school bij het aannemen van stagiaires kijkt naar de mate waarin de stagiaire bevoegd is voor het geven van bewegingsonderwijs (n = 620)

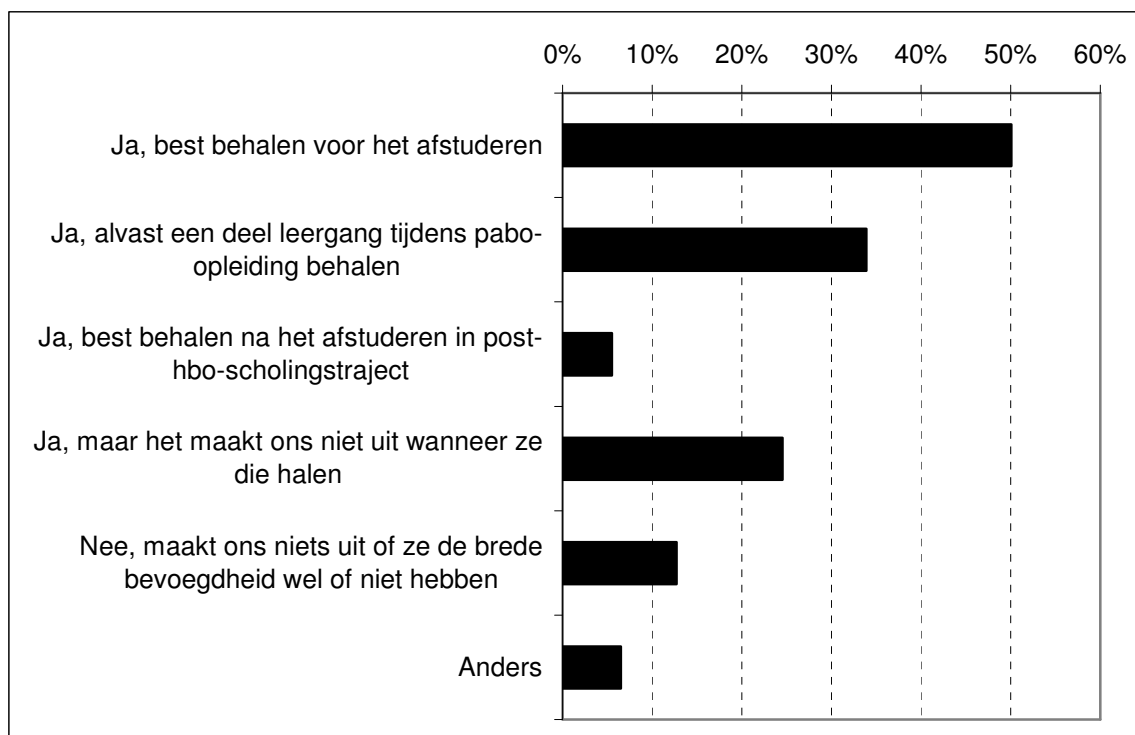

De overgrote meerderheid van de scholen (87%) wijst de studenten op het belang van het behalen van de brede bevoegdheid bewegingsonderwijs². Van alle scholen zegt de helft (50%) dat de stagiaire de brede bevoegdheid het best kan behalen vóór het afstuderen. Eenderde van de scholen (34%) geeft aan met het behalen van de brede bevoegdheid het best al tijdens de pabo-opleiding kan worden gestart. Een klein deel van de scholen wijst de stagiaires er op dat ze de brede bevoegdheid het best kunnen halen in een postinitieel traject. Een kwart van de scholen wijst de stagiaires wel op het belang van de brede bevoegdheid, maar hoe de student die behaalt, maakt de school niks uit. Een beperkt deel van de scholen (13%) wijst de stagiaires niet op het belang van het behalen van de brede bevoegdheid en het maakt deze scholen ook niks uit of die bevoegdheid wel of niet wordt gehaald.

Slechts 17% van de scholen in zeer sterk stedelijke gebieden wijst stagiaires op het belang van het behalen van de brede bevoegdheid vóór het afstuderen. Bij de scholen in matig of sterk stedelijk gebieden is dat 44% en bij scholen in niet- of weinig stedelijke gebieden 55%. Verder geeft 42% van de scholen in zeer stedelijke gebieden aan dat het hun niet uitmaakt of de stagiaire de brede bevoegdheid wel of niet gaat halen. Bij de scholen in matig of sterk stedelijk gebieden is dat 15% en bij scholen in niet- of weinig stedelijke gebieden 5%.

2. Bij deze vraag konden de respondenten meer dan één antwoord geven als zij dat wensten. De som van de percentages is dan ook meer dan 100%.

Figuur 2.6 De wijze waarop scholen stagiaires attenderen op het belang van het behalen van de brede bevoegdheid bewegingsonderwijs (n = 599)

In de categorie 'anders' vallen verschillende antwoorden. De twee meest gegeven antwoorden zijn dat pabo's hun studenten met een brede bevoegdheid moeten laten afstuderen en dat het ook een verantwoordelijkheid van de student zelf is. Daarnaast wist een aantal scholen niet dat studenten hun brede bevoegdheid tijdens hun studie aan de pabo kunnen halen. Deze scholen gaven aan in de toekomst de stagiaires nadrukkelijk te gaan wijzen op die mogelijkheid.

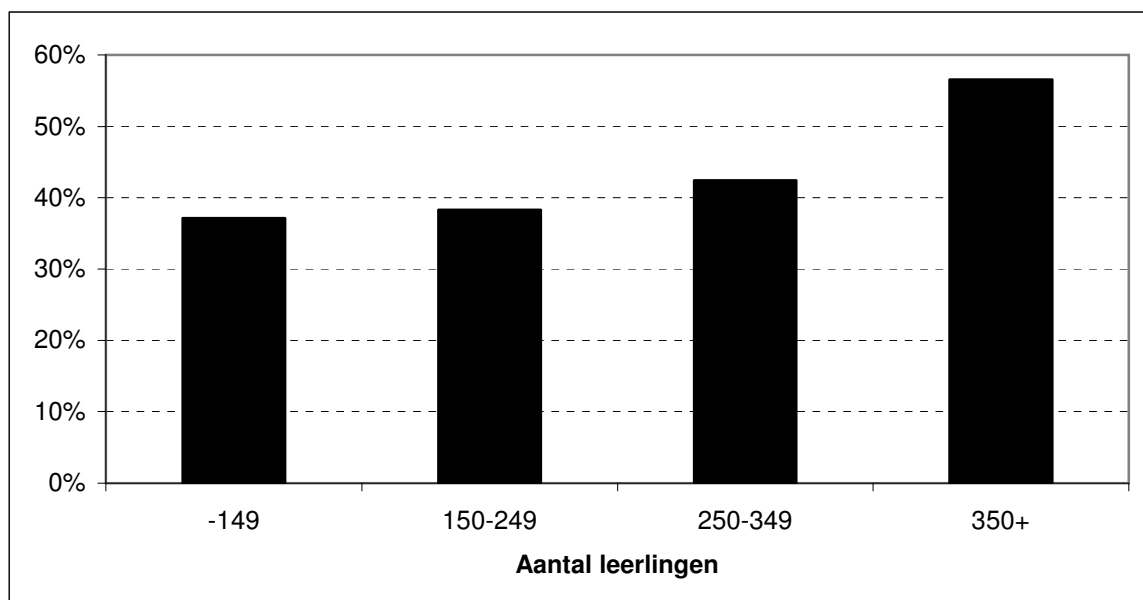
Hoofdstuk 3

Vakleerkrachten

3.1. Vakleerkrachten

Bij 43% van de scholen is er minimaal één vakleerkracht³ aangesteld voor het geven van bewegingsonderwijs. Vooral bij de grotere scholen zijn er meer van deze vakleerkrachten. Bij scholen met minder dan 150 leerlingen heeft 37% een vakleerkracht voor het bewegingsonderwijs. Bij scholen met 350 of meer leerlingen is dat 57%. Vooral bij scholen in zeer sterk stedelijke gebieden (81%) zijn er scholen met vakleerkrachten. Bij scholen in niet-stedelijke gebieden (34%) of weinig stedelijke gebieden (30%) is dat beduidend minder.

Figuur 3.1 Het percentage scholen met vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs (n = 633)

3. De term vakleerkracht verwijst doorgaans naar een erkenning van een speciale opleiding (ALO). Sommige scholen noemen de breed bevoegde leerkracht of iemand met CIOS/SB/LOBOS ook vakleerkracht.

Het aantal vakleerkrachten bij de scholen met deze vakleerkrachten varieert van 1 tot 19. Het bijbehorende aantal fte loopt van 0,1 tot en met 13,6 (tabel 3.1). De tabel laat duidelijk de samenhang zien tussen omvang van de school (gemeten in aantal leerlingen) en het aantal vakleerkrachten.

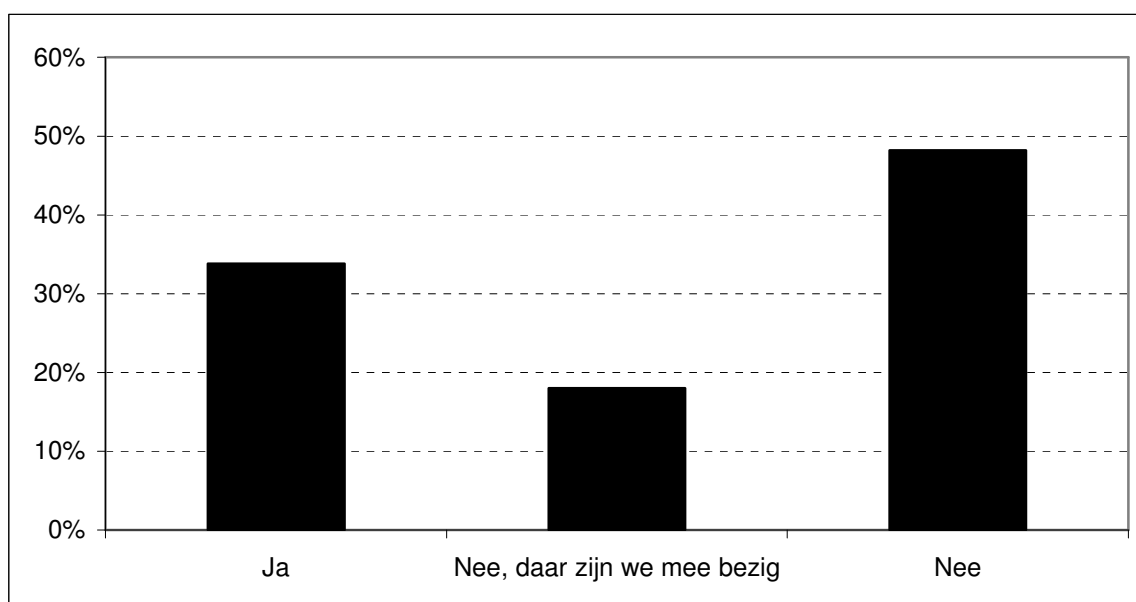
Tabel 3.1 *Het aantal vakleerkrachten bewegingsonderwijs per school (n = 273)*

	Omvang	Gemiddeld	Stddev	Minimum	Maximum	Aantal
in personen	-149	1,1	0,29	1,00	2,00	55
	150-249	1,2	0,54	1,00	4,00	77
	250-349	1,3	0,54	1,00	3,00	59
	350+	1,9	2,49	1,00	19,00	82
	Total	1,4	1,45	1,00	19,00	273
in fte	-149	0,4	0,38	0,01	2,00	52
	150-249	0,5	0,56	0,02	3,80	76
	250-349	0,6	0,65	0,10	4,40	59
	350+	1,1	1,69	0,20	13,60	80
	Total	0,7	1,06	0,01	13,60	267

Naast de methode heeft eenderde van de scholen (34%) een actueel leerplan bewegingsonderwijs en 18% is daar momenteel mee bezig. De helft van de scholen (48%) heeft zo'n actueel leerplan niet en werkt daar nu ook niet aan. Van de scholen tot 350 leerlingen heeft ongeveer 30% zo'n leerplan. Bij scholen met meer leerlingen is dat bijna de helft (46%).

Er zijn minder scholen in niet-stedelijke gebieden (28%) en in weinig stedelijke gebieden (28%) met een actueel leerplan bewegingsonderwijs dan in de andere gebieden (43%).

Figuur 3.2 *Het percentage scholen dat naast de methode ook een actueel leerplan bewegingsonderwijs heeft (n = 633)*

3.2. Leerkrachten met een brede bevoegdheid

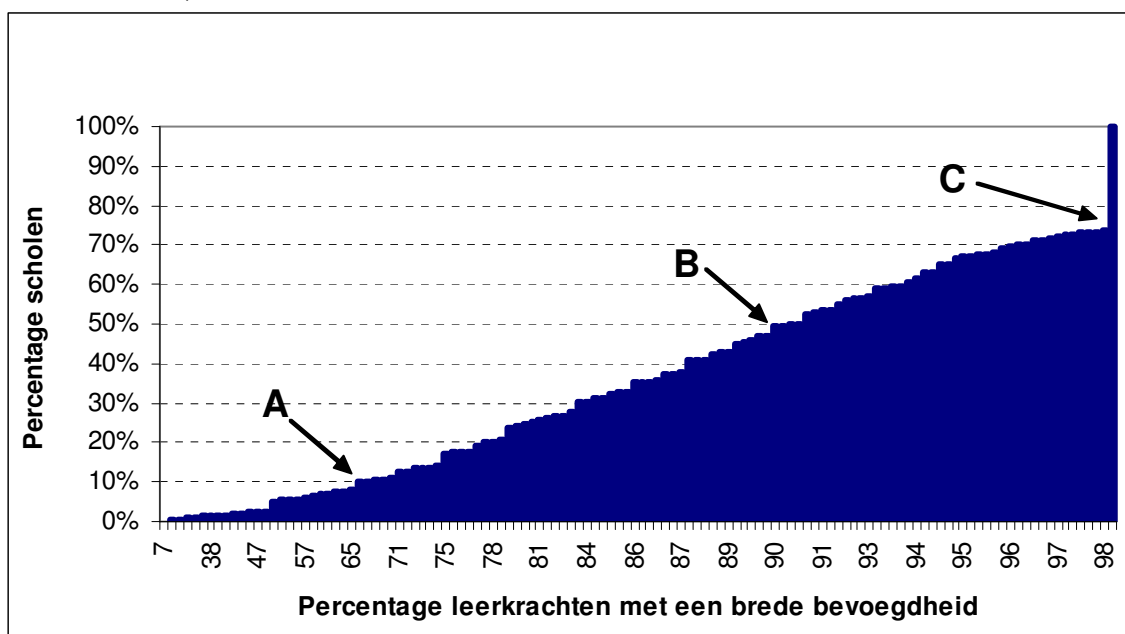
Het gemiddelde percentage leerkrachten met een brede bevoegdheid verschilt niet naar omvang van de school. Bij elke categorie ligt het percentage zo rond de 87% (tabel 3.2). Ook naar stedelijkheid en landsdeel zijn de verschillen verwaarloosbaar.

Tabel 3.2 Gemiddeld percentage leerkrachten dat beschikt over een brede bevoegdheid bewegingsonderwijs per school

	Gemiddeld	Stddev	Minimum	Maximum	Aantal
-149	86%	17%	25%	100%	147
150-249	88%	13%	29%	100%	198
250-349	88%	13%	25%	100%	138
350+	85%	16%	7%	100%	144
Totaal	87%	15%	7%	100%	627

Er zijn wel verschillen tussen de scholen. Op de horizontale as in figuur 3.3 staat het percentage docenten met de brede bevoegdheid. Op de verticale as staat het cumulatieve percentage scholen. De figuur toont het percentage scholen dat minimaal een zeker percentage docenten heeft met een brede bevoegdheid bewegingsonderwijs. Zo is te zien dat bij 10% van de scholen hooguit 67% van de leerkrachten beschikt over een brede bevoegdheid (punt A in de figuur). Bij de helft van de scholen beschikt minimaal 90% van de leerkrachten over een brede bevoegdheid (punt B). Bij 26% van de scholen beschikt elke leerkracht over een brede bevoegdheid (punt C).

Figuur 3.3 Het percentage leerkrachten met een brede bevoegdheid per school, cumulatief, (n = 627)

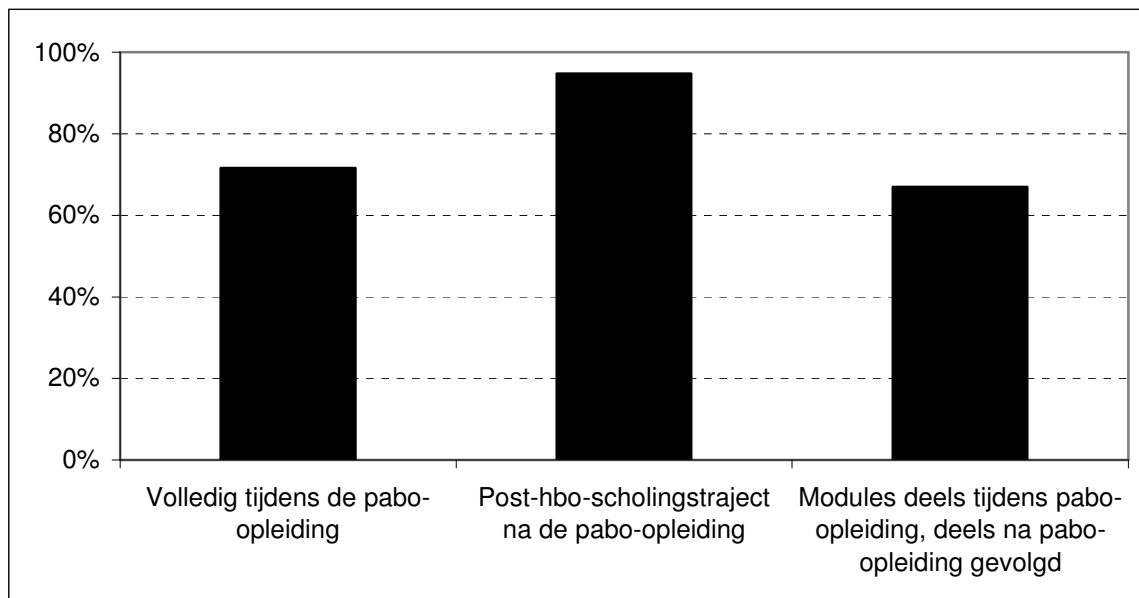
Hoofdstuk 4

Doel, kansen en knelpunten

4.1. Kwaliteitstijging

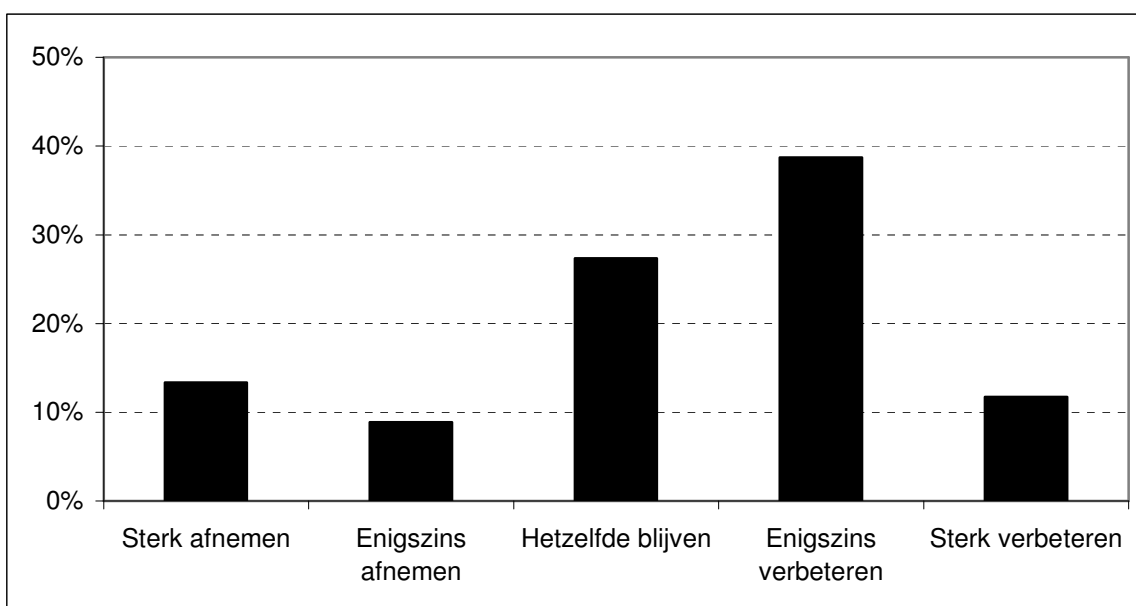
De brede bevoegdheid bewegingsonderwijs kan op drie manieren worden behaald. Aan de scholen is gevraagd of zij met deze verschillende wijzen bekend zijn. De postinitiële leergang is bij de overgrote meerderheid bekend (95%). De bekendheid met het initiële traject / de minor (72%) en het systeem van modules / blokken / deelcertificaten (67%) ligt enigszins lager. Hoewel de verschillen niet groot zijn, komt naar voren dat bij scholen tot 150 leerlingen de bekendheid met de verschillende vormen enigszins lager is dan bij de grotere scholen. Naar stedelijkheid of landsdeel zijn er nauwelijks verschillen in de bekendheid met de drie vormen waarmee de brede bevoegdheid kan worden behaald.

Figuur 4.1 Bekendheid met de drie hoofdvormen waarmee de brede bevoegdheid kan worden behaald (n = 633)

Het idee is dat met de nieuwe leergang bewegingsonderwijs de kwaliteit van het bewegingsonderwijs een positieve impuls krijgt. Aan de scholen is gevraagd wat hun mening hierover is. De helft van de scholen (50%) denkt dat de nieuwe leergang leidt tot een verbetering van het bewegingsonderwijs. Daar staat tegenover dat bijna een kwart van de scholen (22%) van mening is dat de kwaliteit van het bewegingsonderwijs zal afnemen. Verder denkt een kwart van de scholen (27%) dat de kwaliteit hetzelfde blijft.

Figuur 4.2 De mate waarin de nieuwe leergang de kwaliteit van het bewegingsonderwijs verhoogd (n = 563)

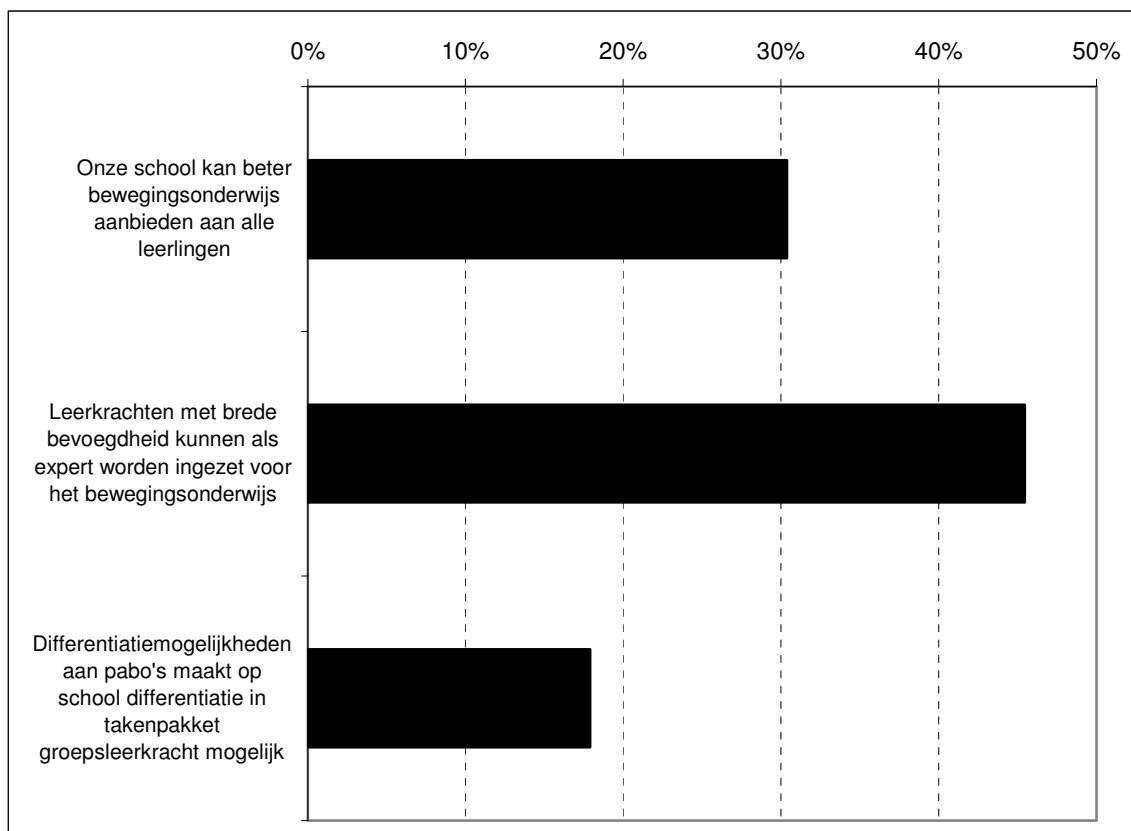

4.2. Kansen, knelpunten en oplossingen

Aan de scholen is gevraagd welke kansen en knelpunten zij zien bij de komst van de leergang. De meestgenoemde kans is dat leerkrachten met brede bevoegdheid als expert kunnen worden ingezet voor het bewegingsonderwijs (45%). Een andere kans is dat een school met de leergang de mogelijkheid heeft om beter bewegingsonderwijs aan te bieden aan alle leerlingen (30%). Verder zegt 18% van de scholen dat differentiatiemogelijkheden aan pabo's maken dat op de eigen school differentiatie in het takenpakket van de groepsleerkracht mogelijk wordt.

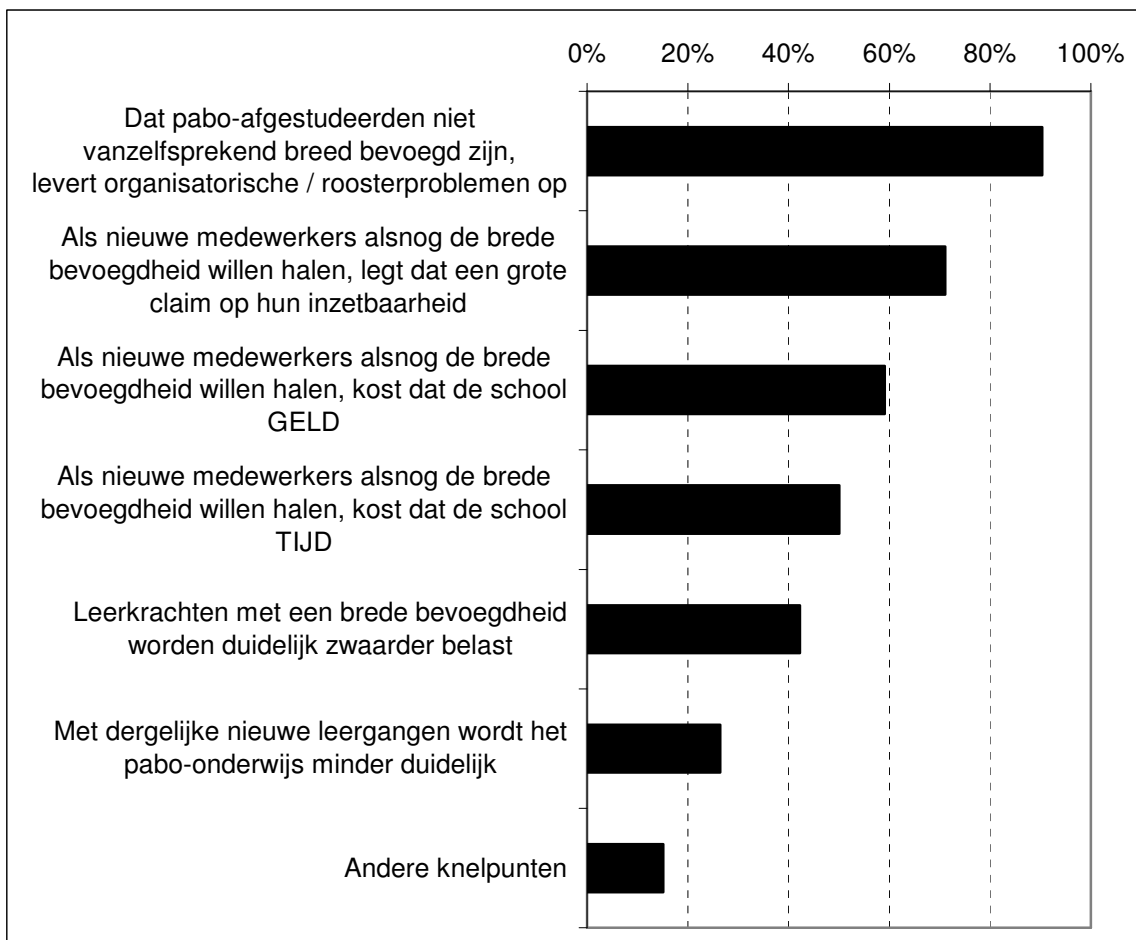
In het noorden wordt relatief weinig genoemd dat de leerkracht met een brede bevoegdheid vaker ingezet kan worden als expert (18%). In het oosten (33%), westen (35%) en zuiden (42%) wordt deze kans vaker genoemd.

Figuur 4.3 Kansen bij de leergang bewegingsonderwijs (n = 563)

Het meestgenoemde knelpunt is dat er organisatorische en roosterproblemen zullen ontstaan omdat de afgestudeerden van de pabo niet meer vanzelfsprekend breed bevoegd zijn (90%). Bijna driekwart (71%) noemt als knelpunt dat als leerkrachten de brede bevoegdheid alsnog willen behalen, dit een grote claim legt op hun inzetbaarheid. Verder voorzien de scholen een claim op geld (59%) en tijd (50%) van de school door nieuwe medewerkers die alsnog hun brede bevoegdheid willen behalen. 42% antwoordt dat leerkrachten met een brede bevoegdheid duidelijk zwaarder zullen worden belast. Ten slotte zegt een kwart dat met dergelijke leergangen het pabo-onderwijs minder duidelijk wordt (26%) (figuur 4.4).

Figuur 4.4 Knelpunten bij de leergang bewegingsonderwijs (n = 613)

De scholen hadden de mogelijkheid bij de categorie 'anders, namelijk' nog niet genoemd knelpunten aan te geven. De helft van de scholen heeft hiervan gebruikgemaakt. Er worden uiteenlopende punten genoemd: de opleiding is een zware belasting voor startende leerkrachten (zowel in tijd als in geld); de verwachte knelpunten worden dermate groot geacht dat de school alleen breed bevoegde leerkrachten aanneemt (rooster, kosten voor de school); dat het zeer moeilijk wordt vervangers (zonder brede bevoegdheid) in te zetten; de kosten voor het aantrekken van een vakleerkracht is verhoudingsgewijs duur en de pas afgestudeerde docenten zullen het zonder brede bevoegdheid moeilijk hebben op de arbeidsmarkt. Veel scholen geven aan dat de brede bevoegdheid deel moet uitmaken van de pabo-opleiding. Daarnaast zijn er ook scholen die hier juist aan geven geen knelpunten te ervaren.

Van de scholen tot 150 leerlingen geeft 47% als knelpunt bij de komst van de nieuwe regeling aan dat leerkrachten met een brede bevoegdheid zwaarder worden belast. Onder de grotere scholen is dat 39%. Verder noemt driekwart van de scholen tot 150 leerlingen als knelpunt dat als nieuwe medewerkers alsnog hun brede bevoegdheid willen halen, dit een grote claim legt op hun inzetbaarheid. Bij de andere scholen geeft tweederde dit als knelpunt aan.

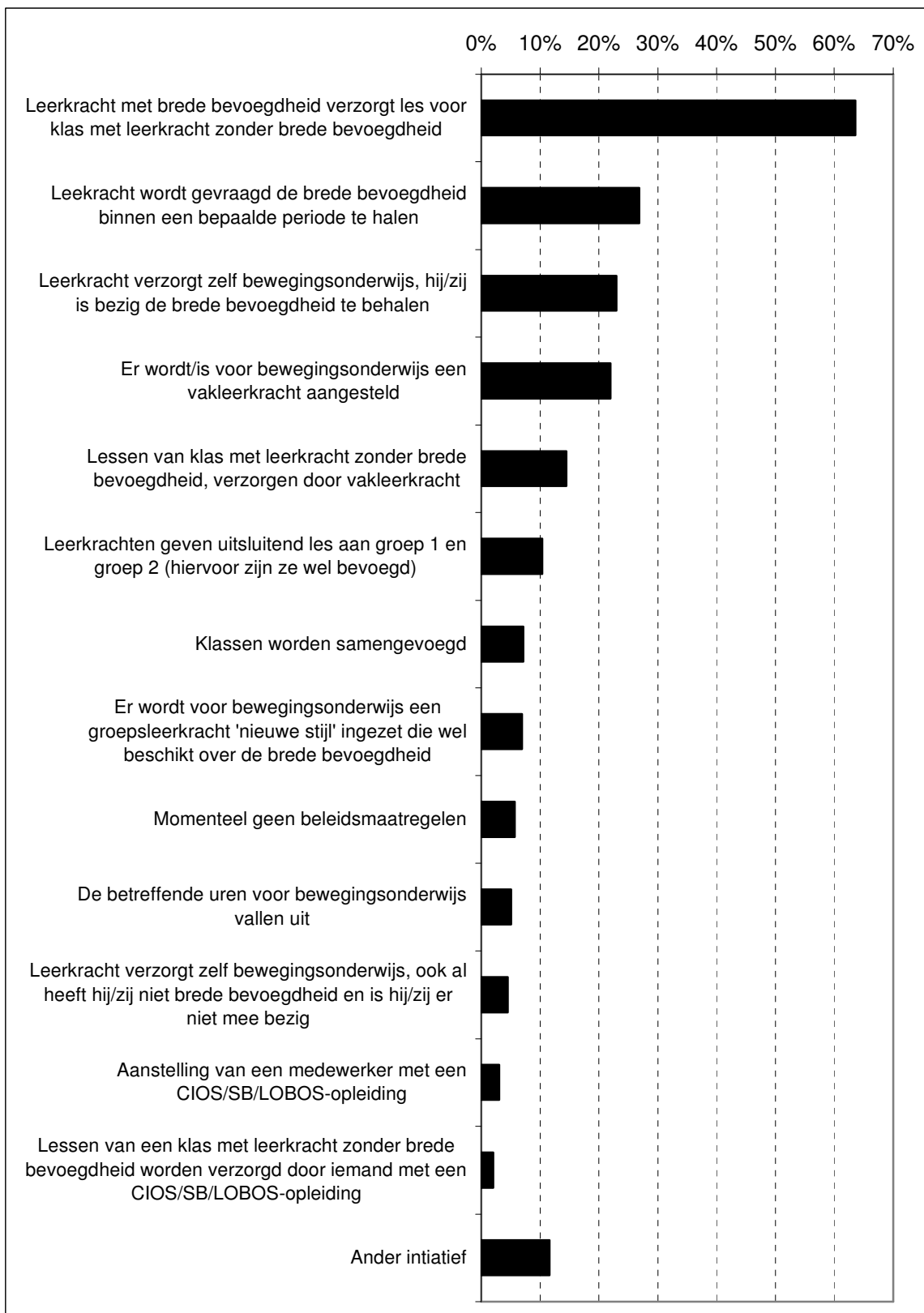
Ook naar stedelijkheid zijn er verschillen te constateren. In het algemeen geldt dat scholen in zeer sterk stedelijke gebieden minder vaak knelpunten noemen dan scholen in de andere vier categorieën van stedelijkheid.

22% van de scholen zegt alleen docenten met een brede bevoegdheid te hebben. De andere scholen hebben wel leerkrachten in dienst zonder brede bevoegdheid. Als de klassen van deze docenten bewegingsonderwijs moeten volgen, hebben die scholen verschillende oplossingsmogelijkheden (figuur 4.5).

Tweederde van de scholen (64%) zegt dat in deze gevallen de lessen worden overgenomen door leerkrachten die wel een brede bevoegdheid hebben. Verder zegt een kwart van de scholen (27%) dat de betreffende leerkracht wordt gevraagd de brede bevoegdheid binnen een bepaalde periode te behalen. Twee andere veel gehanteerde oplossingen zijn dat de leerkracht die bezig is de brede bevoegdheid te behalen de lessen zelf verzorgt (23%) en dat voor bewegingsonderwijs een vakleerkracht wordt/is aangesteld (22%). Bij 5% van de scholen vallen de betreffende uren bewegingsonderwijs uit.

Een aantal scholen noemt andere dan de voorgelegde mogelijkheden. Er worden veel verschillende antwoorden genoemd. Antwoorden die vaker worden genoemd, zijn dat de betreffende les wordt omgezet in spel (de kinderen spelen buiten) en/of dans, dat directie/bestuur de les overneemt, of dat verschillende klassen samen bewegingsonderwijs hebben van hun leerkrachten, waarbij minimaal één leerkracht de brede bevoegdheid heeft.

Figuur 4.5 Keuzemogelijkheden voor scholen bij lessen bewegingsonderwijs voor klassen waarvan de docent niet breed bevoegd is (n = 491)

4.3. Algemene opmerkingen

Een op de drie scholen heeft van de mogelijkheid gebruikgemaakt aan het eind van de vragenlijst een algemene opmerking te plaatsen. Bij deze opmerkingen zitten veel meningen over de leergang en de gevolgen voor het (bewegings)onderwijs. De opmerkingen sluiten goed aan bij de antwoorden uit figuur 4.4.

Hoewel veel scholen het idee van de beoogde kwaliteitsverbetering onderschrijven, lijkt de wijze waarop dat is vormgegeven tot aanzienlijke knelpunten voor de scholen te leiden. Nagenoeg elke school met opmerkingen heeft een negatieve indruk van het besluit de leergang in het leven te roepen. De meestgenoemde knelpunten zijn:

Proces

- Het idee van de leergang zou niet goed doordacht zijn en leiden tot onrust in de sector. Enkele scholen noemen het beleid van het ministerie van OCW zwalkend.
- Voor het geven van een vak als bewegingsonderwijs gelden bijzondere eisen. Niet een brede bevoegdheid voor een docent maar een echte vakdocent leidt tot beter bewegingsonderwijs.

Knelpunten voor de scholen

- Roosterproblemen: leerkrachten willen vooral lesgeven aan hun eigen klas en het overnemen van lessen van collega's kan als zeer belastend worden ervaren; grotere belasting voor oudere leerkrachten; knelpunten om vervangers in te roosteren.
- Hoewel het bewegingsonderwijs met een kwaliteitsimpuls is gebaat, wordt de uitvoering afgewenteld op scholen, die de beoogde kwaliteitsverbetering niet kunnen realiseren omdat het hen daarvoor aan financiële middelen ontbreekt.
- Extra uitgaven voor een vakleerkracht omdat steeds meer leerkrachten niet meer breed bevoegd zijn.

Knelpunten voor de studenten

- Niet breed bevoegde afgestudeerde pabo'ers beginnen meteen met een achterstand op de arbeidsmarkt. Zij zijn voor sommige scholen helemaal geen optie. Bij scholen waar de brede bevoegdheid geen harde eis is, hebben ze toch een slechtere positie dan leerkrachten die wel die brede bevoegdheid hebben.
- Studenten zonder de brede bevoegdheid bewegingsonderwijs moeten veel tijd en geld investeren. Dit is vooral voor startende leerkrachten een knelpunt.

Veel scholen willen terug naar de situatie dat elke afgestudeerde van de pabo breed bevoegd is. Scholen die echt een kwaliteitsverbetering van het bewegingsonderwijs willen, nemen een vakleerkracht in dienst. Veel (kleine) scholen hebben hier echter niet de middelen voor.

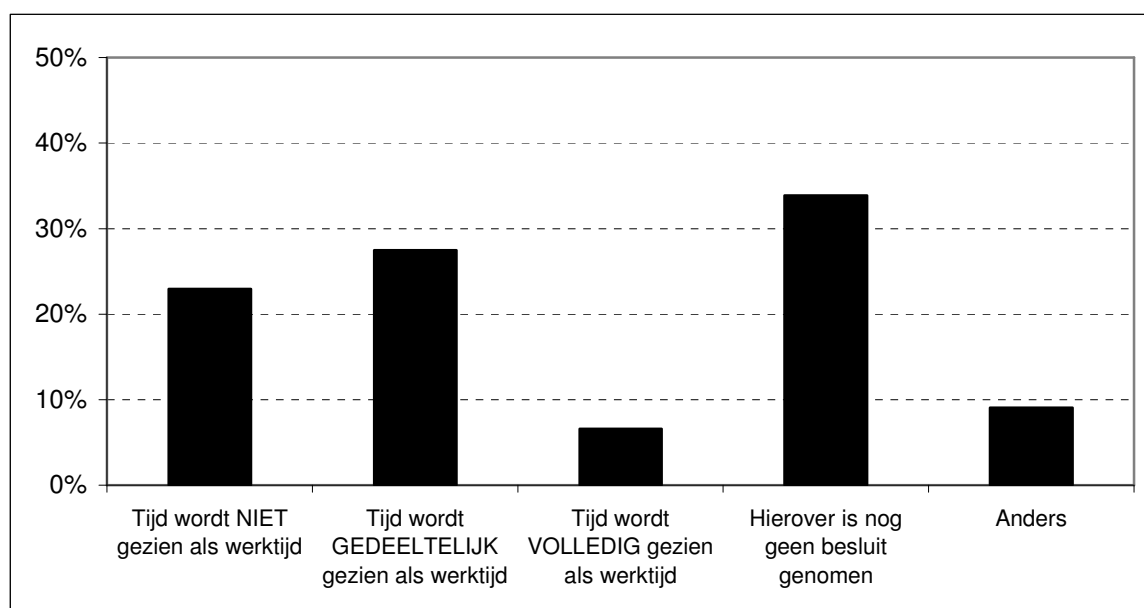
Hoofdstuk 5

Investeringsen

5.1. Tijd

Een aanzienlijk deel van de respondenten (16%) heeft de vraag naar de mate waarin de school wil investeren in TIJD om leerkrachten zonder brede bevoegdheid deze te laten behalen, niet kunnen beantwoorden. Van de scholen die wel een antwoord hebben zegt eenderde (34%) dat daarover nog geen besluit is genomen. Bij slechts 7% wordt de benodigde tijd volledig gezien als werktijd. Een kwart (27%) zegt dat investeringen in tijd gedeeltelijk worden gezien als werktijd en een bijna even groot deel (23%) geeft aan dat de benodigde tijd niet wordt gezien als werktijd. Onder de categorie 'anders' worden verschillende antwoorden gegeven. De meestgenoemde zijn dat (een deel van) de betreffende tijd wordt aangemerkt als deskundigheidsbevordering, uren (na)scholing, uren voor professionalisering, uren die vallen onder taakbeleid, uren die zijn opgenomen in de normjaartaak, etc. Dergelijke uren vallen binnen de 10% van de normjaartaak.

Figuur 5.1 De mate waarin de school wil investeren in TIJD om leerkrachten zonder brede bevoegdheid deze te laten behalen (n = 531)

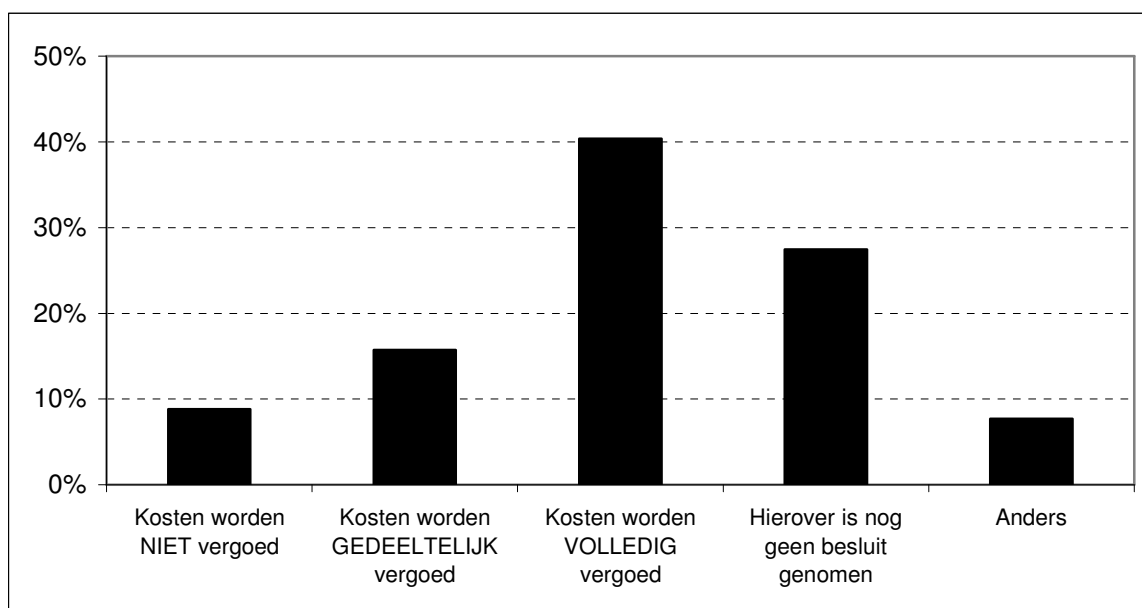

5.2. Geld

Een aanzienlijk deel van de respondenten (13%) heeft de vraag naar de mate waarin de school wil investeren in GELD om leerkrachten zonder brede bevoegdheid deze te laten behalen, niet kunnen beantwoorden. Van de scholen die wel een antwoord gaven, zegt een kwart (27%) dat daarover nog geen besluit is genomen. 40% van de scholen zegt de bijbehorende kosten te vergoeden, 16% vergoedt een deel van de kosten en bij 9% van de scholen wordt niks vergoed. In de drie noordelijke provincies investeert een kwart (24%) van de scholen geen geld in leerkrachten die alsnog hun brede bevoegdheid willen behalen en 18% vergoedt die kosten volledig. In het oosten en westen van het land zijn meer scholen bereid tot investeren hierin (ca. 5% vergoedt niks en 45% vergoedt de betreffende kosten volledig).

Binnen de categorie 'anders', worden de volgende antwoorden het meest genoemd: het (bovenschoolse) bestuur betaalt, de leerkracht krijgt het betaalde bedrag terug nadat de bevoegdheid is behaald en vergoedingen via de IB-Groep te Groningen. Leerkrachten met een tijdelijke aanstelling ontvangen een kleinere vergoeding dan leerkrachten met een vaste aanstelling. In enkele gevallen is de vergoeding afhankelijk van het feit of de leerkracht module 1 reeds heeft afgerond op de pabo.

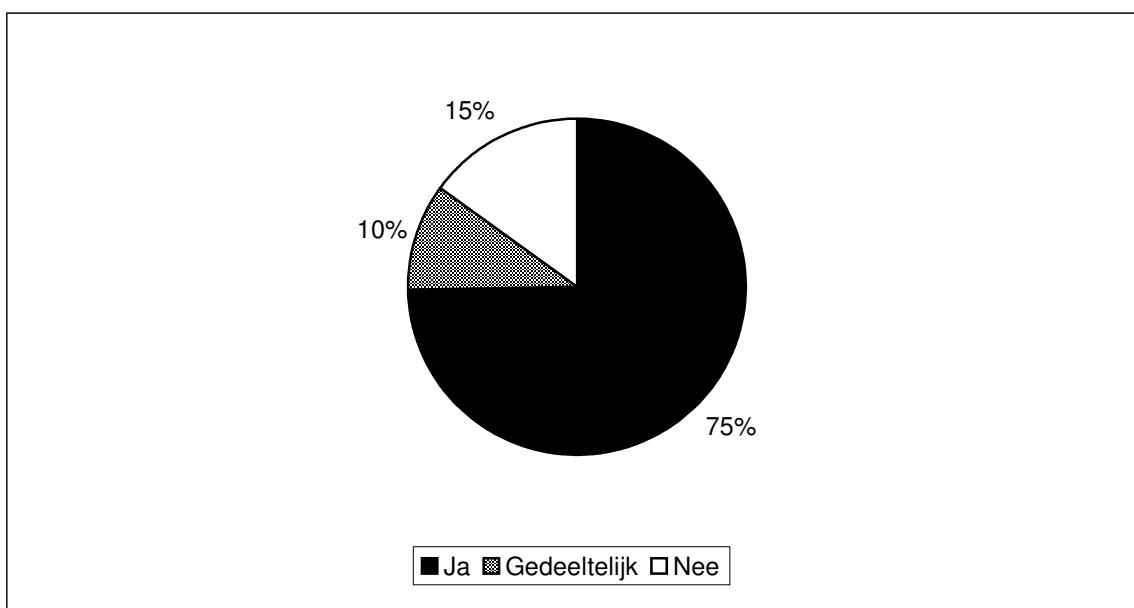
Figuur 5.2 De mate waarin de school wil investeren in GELD om leerkrachten zonder brede bevoegdheid deze te laten behalen (n = 547)

Op de vraag of het voor de leergang geïnvesteerde bedrag wordt gefinancierd uit het nascholingsbudget antwoordt driekwart van de scholen met ja⁴. Bij 10% van de scholen wordt het bedrag gedeeltelijk bekostigd uit het nascholingsbudget en bij 15% zijn er andere middelen.

Ongeveer de helft (52%) van de scholen in de noordelijke provincies financiert het bedrag vanuit het nascholingsbudget. In het zuiden (70%), oosten (78%) en westen (81%) is dit aanzienlijk hoger.

Figuur 5.3 De mate waarin het voor de leergang geïnvesteerde bedrag wordt gefinancierd vanuit het nascholingsbudget (n = 382)

4. 251 respondenten (40%) zeggen dat dit bij hun school niet van toepassing is of dat ze het antwoord op de vraag niet weten.

Hoofdstuk 6

Conclusies en aandachtspunten

6.1 Conclusies

Het onderzoek beoogt inzicht te geven in de zwaarte van de leergang en de gevolgen van de leergang voor de inzetbaarheid van de pas afgestudeerde pabo-studenten. In de volgende paragrafen gaan we daar op in. Daarnaast presenteren we enkele andere belangrijke uitkomsten.

6.1.1 Leergang bewegingsonderwijs

Om bewegingsonderwijs te mogen geven aan alle groepen in het primair onderwijs is sinds kort een brede bevoegdheid verplicht. Om deze bevoegdheid te behalen dient door zowel studenten als alumni die vanaf 2005 zijn afgestudeerd aan de pabo de leergang bewegingsonderwijs te worden gevolgd. Deze leergang kan op drie manieren worden gevolgd: initieel in de vorm van een complete minor, initieel in de vorm van deelcertificaten c.q. een minor met 2 of 3 van de 4 blokken) of postinitieel. De postinitiële leergang is bij bijna iedereen bekend (95%). Bijna driekwart weet dat studenten de complete leergang in de vorm van een minor kunnen volgen en tweederde kent de gemengde manier van modules / blokken / deelcertificaten.

6.1.2 Zwaarte van de leergang

Aan de scholen is niet de vraag gesteld of de leergang inhoudelijk (te) zwaar zou zijn. Wel is gevraagd welke investeringen scholen willen doen in hun niet breed bevoegde leerkrachten die de brede bevoegdheid alsnog willen behalen.

Een belangrijke randvoorwaarde voor de mensen die de leergang volgen, is tijd. Een aantal scholen benadrukt dat zij het niet wenselijk achten dat leerkrachten hun werk moeten combineren met de leergang. Vooral voor beginnende leerkrachten is dit een zware opgave.

De mate waarin scholen studietijd zien als werktijd verschilt sterk tussen scholen. Eenderde van de scholen heeft nog geen formeel besluit genomen óf en, zo ja, welk deel van de studietijd wordt vergoed. Slechts een klein deel van de scholen ziet de studietijd geheel als werktijd, ruim een

kwart geeft aan dat een deel van de tijd wordt beschouwd als werktijd en iets minder dan een kwart zegt dat de benodigde studietijd in het geheel niet wordt gezien als werktijd⁵.

Een tweede belangrijke randvoorwaarde betreft de investeringen in geld. Een kwart van de scholen zegt dat over het vergoeden van de kosten voor het volgen van de leergang nog geen beslissing is genomen. 40% procent van de scholen antwoordt dat de kosten geheel worden vergoed, 16% vergoedt een deel en 9% vergoedt niks. Driekwart van de scholen financiert het bedrag vanuit het nascholingsbudget, bij 10% komt een deel daaruit. Andere scholen geven aan dat bijvoorbeeld het (bovenschoolse) bestuur betaalt, dat de leerkracht het betaalde bedrag terugkrijgt nadat de bevoegdheid is behaald, of dat de vergoedingen gaan via de IB-Groep te Groningen.

6.1.3 Perspectieven op de arbeidsmarkt

De scholen zien verschillende kansen bij de komst van de leergang. De meest genoemde is dat leerkrachten met een brede bevoegdheid kunnen worden ingezet als expert voor het bewegingsonderwijs (45%) en dat de school de mogelijkheid heeft om beter bewegingsonderwijs aan te bieden (30%). Echter, scholen noemen meer knelpunten dan kansen. De overgrote meerderheid (90%) noemt dat er roosterproblemen ontstaan omdat veel afgestudeerden zonder een brede bevoegdheid op de arbeidsmarkt komen. Oudere leerkrachten moeten dan lessen overnemen van niet bevoegde nieuwe medewerkers (42%). Nieuwe medewerkers die alsnog hun brede bevoegdheid willen behalen zijn minder goed inzetbaar (71%) en zij leggen een claim op tijd (50%) en geld (59%). Dit zijn al met al redenen die de concurrentiepositie op de arbeidsmarkt van afgestudeerden zonder brede bevoegdheid negatief beïnvloeden.

Bij de overgrote meerderheid van de scholen speelt het breed bevoegd zijn in meer of mindere mate een rol bij werving en selectie. Voor de helft van de scholen speelt het een (zéér) grote rol en voor nog eens 40% een bescheiden rol. De helft van de scholen adviseert de stagiaires de brede bevoegdheid te behalen tijdens de initiële opleiding en eenderde adviseert tenminste een deel van de leergang tijdens de pabo-studie te volgen.

Nu nog is het zo dat de helft van de scholen (zeer) goed kan voorzien in de behoefte aan nieuw personeel terwijl 20% het daar wel (zeer) moeilijk mee heeft. In het algemeen is deze situatie voor de scholen gelijk aan die van drie jaar geleden. Op termijn is de verwachting dat de scholen meer en meer worden geconfronteerd met kandidaten die (nog) niet beschikken over de brede bevoegdheid. Met de huidige arbeidsmarkt zijn er voor de scholen nog geen grote knelpunten, maar als het verwachte tekort zich de komende jaren zal laten voelen, zou het kunnen zijn dat scholen minder keuze hebben tussen kandidaten en dat ook afgestudeerden zonder de brede bevoegdheid gemakkelijk(er) een passende baan vinden.

5. 16% van de scholen kon geen antwoord geven op de vraag in welke mate studietijd wordt gezien als werktijd.

Veel scholen erkennen de bijzondere eisen voor het bewegingsonderwijs. Een klein aantal scholen heeft hieraan invulling gegeven in de vorm van het aantrekken van een vakleerkracht met een CIOS/SB/LOBOS-opleiding⁶.

6.2 Aandachtspunten

Ondanks dat de scholen bij de komst van de leergang meer knelpunten dan kansen zien, onderschrijft de helft van de scholen dat de leergang bijdraagt aan een positieve impuls in de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Daar tegenover staat dat een kwart van de scholen een tegengestelde mening is toegedaan. Een even groot deel denkt dat de kwaliteit van het bewegingsonderwijs niet verandert.

De uitkomsten van het onderzoek onder scholen in het primair onderwijs geeft naast de vraag naar zwaarte en perspectieven op de arbeidsmarkt nog andere belangwekkende uitkomsten. Wij geven deze hieronder puntsgewijs weer.

- Het idee van de leergang zou niet goed doordacht zijn en leiden tot onrust in de sector. Enkele scholen noemen het beleid van het ministerie van OCW zwalkend en/of niet consistent. De communicatie in het voortraject lijkt niet optimaal te zijn geweest.
- Voor het geven van een vak als bewegingsonderwijs gelden bijzondere eisen. Niet een brede bevoegdheid voor een docent maar een echte vakdocent leidt volgens de scholen tot beter bewegingsonderwijs.
- Hoewel het bewegingsonderwijs met een kwaliteitsimpuls is gebaat, vinden scholen dat de uitvoering wordt afgewenteld op hen. Zij onderschrijven de beoogde kwaliteitsimpuls, maar ze antwoorden dat het hen daarvoor aan financiële middelen (en aan tijd) ontbreekt.
- In het algemeen geven scholen aan dat de schoolverlaters van de pabo-opleiding dienen te beschikken over een 'volwaardig' diploma. De leergang hoeft voor de scholen geen knelpunten op te leveren als deze volledig indaalt in het initiële onderwijs, of als er voldoende (financiële) middelen tegenover staan.
- Scholen worden geconfronteerd met roosterproblemen als leerkrachten niet beschikken over de brede bevoegdheid. Vooral voor kleinere scholen is dit een ernstig knelpunt. Leerkrachten willen vooral lesgeven aan hun eigen klas en het overnemen van lessen van collega's kan als zeer belastend worden ervaren. Een en ander betekent een grotere belasting voor oudere leerkrachten. Verder is het door de eis van de brede bevoegdheid lastiger geworden om vervangers in te roosteren.

6. De enige vakleerkracht voor het bewegingsonderwijs is iemand met een ALO-opleiding (zie ook noot 3). Bij de categorie 'anders, namelijk ...' en vooral bij de opmerkingen aan het eind van de enquête blijkt dat veel scholen in het primair onderwijs een breed bevoegde leerkracht of iemand met CIOS/SB/LOBOS ook vakleerkracht noemen.